

Nieuwsbrief 2009

Inhoud.

1. TENTOONSTELLING REGNIER DE HERDE.....	1
2. KOEPEL WATERERFGOED OPGERICHT.....	1
3. ALBERT VAN DE JAKKES.....	3
4. EEN OPGEMERKT PLEIDOOI.....	4
5. PERSPRIJS VOOR HET SCHEEPVAARTMUSEUM.....	7

1. Tentoonstelling Regnier De Herde.

Tijdens dit museumseizoen is op de Scheepswerven Baasrode een tentoonstelling te bewonderen van kunstschilder Regnier De Herde die een bijzondere band had met Baasrode en de scheepvaart. De tentoonstelling kwam tot stand met de gewaardeerde medewerking van zijn dochter, Nadine De Herde.

Een veelzijdige man.

Regnier De Herde (Dendermonde 1914 – Sint-Niklaas 2004) studeerde onder meer aan de Dendermondse Academie voor Schone Kunsten. In 1936 huwde hij de Baasroodse Elza Van Praet, uit de scheepsbouwersfamilie Van Praet. Hij was textielingenieur en bouwde een carrière uit in de textielsector onder meer als directeur met een uitgebreid zakelijk netwerk in binnen- en buitenland.

Daardoor kwam zijn kunstenaarsloopbaan jarenlang op de achtergrond te staan, tot hij in 1964 een eerste tentoonstelling hield. In zijn werk laat Regnier De Herde het schone, het positieve, het esthetische en de levensvreugde op de voorgrond treden. Hij maakte van zijn internationale positie ook steeds gebruik om de Vlaamse kunst in het buitenland te promoten.

De Herde, Baasrode en de Schelde.

Opvallend zijn de landschappen en taferelen die Regnier De Herde van Baasrode en de Schelde heeft geschilderd. Een bijzonder schilderij is bijvoorbeeld "Scheldegezicht te Baasrode", dat hij aan het scheepvaartmuseum schonk.

Andere topstukken zijn bijvoorbeeld "Botter te Baasrode" en "Uitvarende Vissersschepen".

Zeker de moeite waard om te komen bezoeken!

2. Koepel Watererfgoed opgericht.

Op het gebied van maritiem en varend erfgoed telt Vlaanderen vele verenigingen en initiatieven die zich inzetten voor het behoud en de ontsluiting van dit erfgoed - ieder op zijn manier en met zijn eigen mogelijkheden. De

noodzaak drong zich op om een overkoepelend orgaan te creëren dat alle organisaties een thuishaven bezorgt en hen samen sterker maakt.

Een bundeling van krachten.

In 2007 achtte minister Van Mechelen, onder meer bevoegd voor Monumenten en Landschappen, de tijd rijp om verandering te brengen in het versnipperde veld van het varend erfgoed. Hij benaderde VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen en vroeg deze instelling een coördinerende rol te spelen. De nodige contacten werden gelegd. Zoals dat gewoonlijk gaat was het oorspronkelijk aanbod groot maar uiteindelijk ontstond een harde kern van ongeveer 10 personen en verenigingen die het zouden gaan doen. Dit zijn onder meer: de Vereniging tot het Behoud van Varende Monumenten, Oostende voor Anker, Tolerant, Ruimschoots, de Vereniging Ronde- en Platbodemjachten Zuid-West Nederland en Vlaanderen en uiteraard het Scheepvaartmuseum Baasrode. Later trad ook nog de Academie van Marineschilders toe.

Ondertussen hebben al vele andere verenigingen zich aangemeld: de Vrienden van het Nationaal Scheepvaartmuseum, het Koninklijk Belgisch Zeemanscollege, het Belgica Genootschap, de vzw P U B (eigenaar van de Crangon), de Vrienden van de Red Star Line en de Stichting Eugeen Van Mieghem. Ook Buitengoed (Oostendse Oosteroever) meldde haar toetreding.

Watererfgoed Vlaanderen.

Watererfgoed Vlaanderen is een vereniging zonder winstoogmerk en heeft tot doel:

- een bundeling te zijn van de krachten van eigenaars, beheerders en betrokkenen in het belang van watergebonden erfgoed;
- ondersteuning te geven aan initiatieven die het behoud van dit watererfgoed nastreven, zowel vanuit het werkveld als vanuit de overheid;
- advisering en stimulering te bieden met oog op een positieve uitstraling door een zo breed mogelijke interactie en beleving van het watererfgoed.

In overleg met het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, werd besloten om de zetel van de nieuwe vereniging onder te brengen in de Sint-Ursmarusstraat 141 te Baasrode, waar in de nieuwbouw van de Scheepswerven Baasrode de nodige faciliteiten aanwezig zijn.

Officieel in de schijnwerpers.

Op de Belgian Boat Show in Flanders Expo te Gent van februari 2009 is de nieuwe vereniging in de schijnwerpers getreden. Alle verenigingen die deel uitmaken van Watererfgoed Vlaanderen waren vertegenwoordigd. Ondertussen is professor Eric Van Hooydonk benoemd tot voorzitter van de vereniging en onder zijn bezielende leiding worden de eerste acties ondernomen.

Lees verder op www.watererfgoed.be
e-mail: info@watererfgoed.be

3. Albert van de Jakkes.

(met een filmfragment).

Een eerbetoon aan Albert Collier (1915 – 13 juli 2008), één van de laatste scheepsarbeiders van Baasrode, gemaakt door zijn zoon Swa Collier. Zijn kleinzoon, Thomas Collier, plaatste het op You Tube. Het filmfragment is onderdeel van filmmateriaal dat gemaakt werd met steun van de stad Dendermonde.

Swa Collier (geboren 1949):

"Mijn verste herinnering aan de zaat en vader Albert gaat terug naar een bloedhete zomerdag. Ik had mijn resultaat van het voorbije schooljaar mee en ging naar de zaat om het snel aan ons vader mee te delen. Maar waar was hij? Ik vond hem na wat zoeken en vragen in het "vooronder" van een schip in het droogdok. Hij was niet te herkennen. Zwart en glibberig van de olie en de teer, de blauwe kiel helemaal open om toch wat koelte te vangen, de ogen in een gezicht dat gloeide als de pot van een Leuvense stoof in de winter. Hij was totaal verrast en probeerde zijn handen schoon te vegen, wat hem overigens niet lukte. Dit was arbeid, dit was een scheepshersteller, dit was een klotenstiel. De uitslag zegde hem niet echt veel, want een conversatie in zo'n stalen kast waar ondertussen geboord en geklopt wordt, is niet vanzelfsprekend. Maar het was goed en meer moest hij niet weten. Veel woorden maakte hij daar nooit aan vuil, daar was moeder voor. En toch. Ik moest daar snel weg want anders zaten mijn kleren onder de smurrie en daar kon moeder Julia niet om lachen en bovendien stikte ik zowat en ging ik flauw vallen van de hitte. Hij zag het, kneep zijn ogen tot spleetjes en zegde toen: "Zorg er voor dat je dit nooit hoeft te doen". Dat was duidelijk en ik had de boodschap echt wel begrepen.

Toen kwam de neerwaartse spiraal van de zaat tot stilstand en werden de boeken neergelegd. Echt spijt had hij niet, arbeiders stoppen graag wanneer de eerste stramheid begint. De zaat kon hem ook niet echt boeien want het herinnerde hem steevast aan de dagen dat het te warm of te koud was, het ijzer te zwaar. Neen, de zaat kon hem achteraf gestolen worden klonk het stoer uit zijn mond. Hij begreep ook niet goed waarom ze die oude troep niet afgebroken hadden. Wie had daar wat aan? Al die anderen? Ja, al die anderen die er nooit gewerkt hadden, die het als een postkaart zagen.

En toen, jaren later, gingen we samen met een camera op pad terwijl hij uitleg verschaftte. We stapten van de ene plek naar de andere, van het ene machien naar het andere, van het ene stuk gereedschap naar het andere. Hardhorig als hij toen was commentaar leverend op elk stukje dat in zijn handen terecht kwam. In dat harde Bostroese dialect. Waar fierheid doorklonk want anderen moesten dat maar eens proberen wat zij allemaal deden, manneke toch, dat was allemaal niet zo simpel hoor? De dag van vandaag? Hij illustreerde alles

met uitroepen; "paf" deed die hamer, pft, pft dat machien en zo ging hij uren door.

Af en toe haakten we af want in zijn hoofd speelde een film af die wij niet konden begrijpen. Niet konden volgen, de vader die aan de zoon met de twee rechterhanden, die nog nooit een voorhamer in zijn handen had gehad, uitlegde wat zijn wereld was die nu onherroepelijk verdampt was. Of toch niet helemaal want uit de uren tape die we verzamelden bleef een montage van twaalf minuten over zodat hij nog heel lang door de werkplaatsen van de zaat zal stappen. Zijn zaat."

4. Een opgemerkt pleidooi.

Tijdens de laatste Belgian Boat Show te Gent hield Jozef Dauwe, gedeputeerde van de Provincie Oost-Vlaanderen en bevoegd voor onder meer Cultuur en Leefmilieu, een opgemerkt en helder pleidooi over het belang van de bescherming van ons varend erfgoed, de aanzwengende rol van de Provincie Oost-Vlaanderen, over de Monumentenwacht en de betekenis van de site Scheepswerven Baasrode.

Mijnheer de adviseur van minister Dirk Van Mechelen,
Mijnheer de voorzitter van Monumentenwacht Vlaanderen,
Mijnheer de waarnemend voorzitter van de koepel Watergebonden Erfgoed,
Dames en heren,

In zijn toespraak heeft de adviseur van de minister het Vlaamse beleid ten aanzien van het varend erfgoed toegelicht, wat hem uiteraard ook op het terrein van de provincie Oost-Vlaanderen heeft gebracht.

Ik wil hier zeker niet in herhaling vallen, maar ik wil toch graag enkele jaartallen meegeven om te situeren waar de provincie Oost-Vlaanderen vandaag staat met de Monumentenwacht Varend Erfgoed en met de erfgoed site Scheepswerven Baasrode. Een beetje geschiedenis is wel op zijn plaats wanneer we het over erfgoed hebben.

Toen de Koning Boudewijnstichting in 1990 de 5 Vlaamse provincies polste naar hun interesse om een Monumentenwacht op te richten, was de provincie Oost-Vlaanderen onmiddellijk bereid aan dit initiatief mee te werken.

Toenmalig gedeputeerde voor Cultuur, wijlen Etienne De Cuyper, was heel erg te vinden voor dat idee, want hij had al in 1987 zelf daarvoor door zijn diensten een ideeënschets op papier laten zetten.

De details over de verdere besprekingen bespaar ik u, maar op 12 september 1991 werd Monumentenwacht Vlaanderen (de koepelvereniging) officieel opgericht, en een jaar later, op 26 oktober 1992, volgde Monumentenwacht Oost-Vlaanderen. Dat was de start van een initiatief dat al heel snel niet meer weg te denken was uit de erfgoedwereld, en werkelijk een succesverhaal is geworden waarop wij als provinciebestuur bijzonder trots zijn.

De basisfilosofie dat het beter is te voorkomen dan te genezen, is volkomen van toepassing op de Monumentenwacht: het werd hier al gezegd (wanneer dat niet het geval is: U weet het ongetwijfeld) dat Monumentenwacht speciaal in het leven geroepen is om de toestand van het cultureel patrimonium te onderzoeken en om de eigenaars of beheerders ervan attent te maken op de mankementen én om hen dan verder te adviseren hoe zij daar het beste kunnen aan verhelpen. Zo kunnen zij een ingrijpende restauratie en veel grotere kosten vermijden.

Monumentenzorg (erfgoedzorg) is, dames en heren, geen statische wetenschap, maar evolueert gestaag. De visie evolueert, de methoden ook.

Na ons vijf jaar enkel op gebouwen te hebben geconcentreerd, hebben wij in Oost-Vlaanderen in 1996 onze expertise uitgebreid naar de interieurs en de roerende kunstvoorwerpen. Een gebouw kan namelijk niet los gezien worden van zijn interieur en zijn kunstzinnige aankleding.

Enkele monumentenwachters hebben bovendien via doorgedreven bijscholing expertise opgebouwd inzake molens, zodat wij ook dat segment van ons patrimonium behandelen.

En sinds vorig jaar is daar nog een nieuwe dimensie bijgekomen: het varend erfgoed.

Meer en meer werd het namelijk duidelijk dat niet alleen onze traditionele gebouwen en kunstwerken onze aandacht verdienen, maar ook ons industrieel-archeologisch patrimonium, omdat ook dat patrimonium het karakter, de eigenheid van onze provincie, onze steden en gemeenten mee bepaalt. Het is trouwens in dat licht dat de wettelijke bescherming van de Scheepswerven Baasrode in 1993 moet worden gezien. Die scheepswerf aan de Schelde, in een deelgemeente van Dendermonde, had na een bloeiperiode van meer dan een eeuw, van de ene dag op de andere, de deuren gesloten. Een oorspronkelijke meesterwoning, twee droogdokken, een houten loods en ateliers vol originele machines bleven werkeloos achter. Vanuit industrieel-archeologisch oogpunt was dat een uniek gegeven, en die werf is dat ook om het dorp Baasrode zowel sociologisch als stedenbouwkundig te begrijpen. Het behoud en de revalorisatie van die site is dan ook essentieel voor wat tegenwoordig zo mooi heet de "culturele biografie" van de gemeente en van de regio en ook van de binnenvaart in Vlaanderen en in onze Scheldedelta.

Sinds het ogenblik dat de wettelijke bescherming van de Scheepswerven Baasrode onomkeerbaar was geworden door een uitspraak van de Raad van State in 2001, bouwt het provinciebestuur Oost-Vlaanderen die voormalige scheepswerf stapsgewijs uit tot een site voor het varend erfgoed in Vlaanderen. Dat doen wij - uiteraard altijd rekening houdend met onze budgettaire draagkracht - door op de site zelf werken uit te voeren en te laten uitvoeren. Zo hebben wij al de houten loods volledig gerestaureerd, de gevels en bedaking van de bakstenen ateliers een grondige onderhoudsbeurt gegeven, een volledig nieuw gebouw neergezet en ingericht met een tentoonstelling over de binnenvaart in Vlaanderen.

Door de zorgen van OVAM, zal volgende maand de vervuilde grond van de hele site worden afgegraven en vervangen door gezonde aarde en een gekasseid wandelpad waarop informatieve borden uitleg zullen verschaffen over de verschillende onderdelen van de scheepswerf. Door de nv Waterwegen en Zeekanaal zal het grote droogdok, wellicht al volgend jaar, worden voorzien van nieuwe, veilige dokdeuren, zodat dat dok kan worden ingezet als diagnosecentrum voor het varend erfgoed in Vlaanderen.

De uitbouw van de scheepswerf tot een site voor het varend erfgoed in Vlaanderen gebeurt ook door op die site de expertise te bundelen die daar rechtstreeks verband mee houdt.

Het provinciebestuur Oost-Vlaanderen heeft dan ook niet gearzeld de pas opgerichte Monumentenwacht Varend Erfgoed organisatorisch op te nemen in de werking van de Monumentenwacht Oost-Vlaanderen en een standplaats voor dat nieuwe initiatief te bieden op onze provinciale site Scheepswerven Baasrode. Daar hebben de 2 monumentenwachters varend erfgoed hun kantoor en hun handbibliotheek met gespecialiseerde literatuur. Van daaruit vertrekken zij met hun speciaal ingerichte camionette naar de te inspecteren objecten over het hele Vlaamse land (van Maaseik tot De Panne).

In het kader van de bundeling van de expertise over het varend erfgoed, biedt het provinciebestuur Oost-Vlaanderen in Baasrode ook onderdak aan de koepel voor het Watergebonden Erfgoed, waarover de volgende spreker u meer zal vertellen.

Dames en heren, een site zoals die in Baasrode, uitbouwen tot de kennissite voor het varend erfgoed in Vlaanderen, kan niet het werk zijn van één bestuur alleen. Het provinciebestuur Oost-Vlaanderen hoopt dan ook dat het in de toekomst zal kunnen blijven rekenen op de steun van Vlaanderen, en zo mogelijk ook van Europa. Enkel met vereende krachten zal het uitgestippelde traject kunnen worden verdergezet en tot een goed einde gebracht, ten bate van een belangrijk segment van ons erfgoed : het varend erfgoed, dat mag genieten van een steeds maar groeiende belangstelling bij het brede publiek, wat duidelijk te merken is op deze beurs.

De oprichting van de Monumentenwacht Varend Erfgoed en de huisvesting ervan in Baasrode is één van de stappen op dat traject. De beide monumentenwachters, Broos Colman en Jelle Annemans, hebben vorig jaar al een tiental historische schepen grondig geïnspecteerd. De oudste werden gebouwd in 1914, de jongste in 1951. Hun uitvoerige rapporten zullen een handleiding zijn voor hetzij een noodzakelijke restauratie, hetzij een grondige onderhoudsbeurt.

De idee van een Monumentenwacht Varend Erfgoed moet nog ingang vinden bij het grote publiek, maar is even noodzakelijk als een Monumentenwacht voor onze gebouwen en onze kunstvoorwerpen. Onze kustvaart en onze binnenvaart, met de hele infrastructuur die daarbij hoort, zoals scheepswerven, dokken, sluizen, havenkranen en noem maar op, hebben

evengoed een stempel gedrukt op de geschiedenis van onze Vlaamse provincies als onze kathedralen en stadhuizen.

Als provinciebestuur van Oost-Vlaanderen zijn wij dan ook blij het pionierswerk van de Monumentenwacht Varend Erfgoed mee vorm te kunnen geven en wij wensen de beide monumentenwachters en onze historische schepen van ganser harte een behouden vaart.

5. Persprijs voor het Scheepvaartmuseum.

Naar jaarlijkse gewoonte reikt de Dendermondse Perskring de persprijzen uit aan personen of verenigingen die verdienstelijk geweest zijn op bijvoorbeeld sociaal-cultureel vlak of sportgebied. Dit jaar ging de prijs voor het sociaal-cultureel werk naar de vereniging Scheepvaartmuseum Baasrode en Jan Annemans.

Deze persprijs werd toegekend vanwege hun werk waardoor de eeuwenoude traditie van scheepsbouw in Baasrode niet verloren is gegaan. De prijs werd onder grote belangstelling uitgereikt op 5 april 2009 in het Stadhuis van Dendermonde. De secretaris van de Dendermondse Perskring, journalist Willy Van Damme, zette de motivering van de prijs uiteen en verwoordde daarmee een stuk Baasroodse geschiedenis en toekomst:

Koppig doorduwen.

'Koppig doorduwen', zo zou men in twee woorden de vereniging Scheepvaartmuseum Baasrode en Jan Annemans kunnen verwoorden. En gelukkig maar, mag je hier wel zeggen.

Ooit was er het plan om de ganse inboedel van de Baasroodse scheepswerven kort en klein te slaan, als oud ijzer te verkopen en door Baasrode Dorp een stukje snelweg aan te leggen. Maar dan hadden de plannenmakers geen rekening gehouden met Monumenten en Landschappen, nu het Agentschap Onroerend Erfgoed, en vooral de mensen van de vzw Scheepvaartmuseum Baasrode en haar voorzitter Jan Annemans.

Hardnekkig hielden zij vast aan dat industrieel erfgoed dat niet zomaar oud ijzer was maar een zeer waardevolle getuige van een ondernemend Baasrode die ooit grote zeeschepen baarde, schepen die nadien hun weg vonden over de grote oceanen. Een Baasrode waar duizenden mensen hard labourden en het beste van zichzelf gaven. Gelukkig ook dat dit stukje snelweg uit het dorp wegbleef. Wie weet hoeveel ongelukken, al of niet dodelijk, zouden er het gevolg van geweest zijn.

Het beschermingsbesluit van toenmalig minister Johan Sauwens redde de zaak. Het fanatiek en van elk historisch besef gespeende tegenspartelen van enkele politici en figuren als Aloïs Gerlo zaliger zorgde alleen voor vertraging.

Hun verzet was niet alleen nutteloos maar vooral beschamend. Het zorgde voor pijn die nergens toe diende.

En toen de zaak bij de Raad van State definitief faalde klaarde eindelijk de lucht op. Het besef dat die scheepswerven Van Praet-Dansaert en Van Damme erg waardevol zijn, niet alleen voor Baasrode of Dendermonde maar ook voor Vlaanderen, het ganse land en zelfs daarbuiten groeide. Ook Baasrode - ooit verdeeld als de familie Annemans zelf - omarmde sindsdien de scheepswerven als was het haar eigen kind. Fier kijken niet alleen meer de mensen van de vereniging en Jan Annemans naar de almaar positievere ontwikkelingen rond de werven, ook beleidslui op elk niveau, stad, provincie, gewest en zelfs Europa zijn trots op het al gepresteerde en gaan voluit in hun steun. Je zou bijna heimwee krijgen naar de tijden van weleer.

Centrum voor varend erfgoed.

Sindsdien is de site uitgeroepen tot het centrum van het Vlaamse varend erfgoed en de hoofdzetel van de koepelvereniging van al het watergebonden erfgoed. Het is ook de plaats waar de monumentenwachters van het Vlaams varend erfgoed hun vaste stek vonden. Veel is sindsdien al verwezenlijkt. De restauratie van de houten loods - een prachtig staaltje industriële architectuur - en de bouw van een nieuw museum, gebouwd met steun van de provincie, zijn er voorbeelden van.

En men werkt gestaag verder. Zo wordt op dit ogenblik met steun van Ovam het buitenplein heraangelegd. Verder krijgt het droogdok Van Damme normaal dit jaar een opknapbeurt. En dan is er de stad die bezig is met het plannen van de voor 2010 voorziene herstelling der buitenmuren van het oude gedeelte der werfgebouwen. Ook is er Waterwegen en Zeekanaal die drug bezig is met het ontwerpen van een sluis om zo het droogdok Van Damme terug in verbinding te brengen met de Schelde. Hetzelfde voor de broodnodige aanlegsteiger om het watertoerisme te helpen bloeien. Beiden zijn voor 2010 gepland.

Daarmee is het werk zeker niet af. Veel dient nog verwezenlijkt. Zo zijn er de plannen om zelf een botter, een Baasroodse rivierboot, te bouwen. Ook het zo prachtige atelier Van Praet dient heropengesteld. Maar dat koppig doorduwen en de enthousiaste steun vanuit de overheid zullen er zeker voor zorgen dat dit nog onaffe werk af zal raken. De prijs 2008 voor sociaal en cultureel werk is dan ook hier meer dan op zijn plaats. Gefeliciteerd. Baasrode mag hierop fier zijn.